

Список використаних джерел

1. Тактико-спеціальна підготовка : навч. посіб. / [О. Г. Комісаров, А. О. Собакар, Е. Ю. Соболев, О. С. Юнін та ін.]; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпро: ДДУВС, 2017. 277 с.
2. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія права : підручник. К.: Кондор, 2002. 353 с.
3. Подолян Л., Суржик О. Реагування на надзвичайні ситуації : навч. посіб. Київ : БланкПрес, 2014. 210 с.
4. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3013334-sogodni-34-ricnica-cornobilskoi-katastrofi.html>.

Колб Олександр Григорович,
професор кафедри політології,
управління та державної безпеки
Волинського національного
університету імені Лесі Українки,
доктор юридичних наук, професор;
Кухтей Ростислав Адамович,
Голова громадської організації «Союз
інвалідів Чорнобиля Волині»

УРОКИ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Як зазначено в ст. 16 Конституції України, забезпечення екологічної безпеки і підтримання рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави.

Проте, як свідчить практика, остання лише формально виконує свої зобов'язання перед населенням, позаяк досі, зокрема, не ліквідувала, нейтралізувала, усунула тощо тих детермінант, що обумовили настання аварії, зокрема, на ЧАЕС. Більш того, з кожним роком Україна зменшує бюджетні асигнування на подолання зазначеної катастрофи [1, с. 286–288].

У той самий час, важливими у зв'язку з цим є питання, що стосуються змісту деяких «уроків» Чорнобильської катастрофи, ігнорування або поверхневе засвоєння яких вкрай негативно

впливає на захищеність національних інтересів у сфері забезпечення національної безпеки України.

Цікавим у цьому контексті є зібрані науковцями та опубліковані у 2020 році унікальні емпіричні матеріали, які безпосередньо стосуються діяльності тодішньої влади СРСР до та відразу після аварії на ЧАЕС [2], а також спогади ліквідаторів, які брали безпосередню участь у ліквідації даної катастрофи у перші її дні (26-29.04.1986) [3].

Актуальність зазначеної тематики дослідження обумовлена також й сьогоденними проблемами соціального захисту населення, які породжені у тому числі непрофесійністю та безвідповідальністю влади, що так характерно було для подій 1986 року на ЧАЕС.

Виходячи з цього *метою* цієї наукової публікації є здійснення аналізу тих відкритих даних, що стосуються подолання наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, а головним її *завданням* – визначення деяких детермінант, що її породили та обумовили, а також їх впливу на сьогоденний стан екологічної та національної безпеки України.

Вивчення наукової літератури свідчить про те, що дослідженням проблем забезпечення екологічної безпеки досить активно та плідно працюють такі учені, як: В. І. Андрейцев, О. І. Бажан, Г. О. Білявський, Є. П. Буравльов, Г. Г. Боряк, О. В. Брайон, В. А. Гайченко, Г. М. Коваль, М. М. Мусієнко, А. М. Сердюк, В. В. Серебряков, В. В. Поліщук, М. П. Подкоритов, В. В. Хропак та ін.

Не залишаються осторонь наукової розробки цієї тематики, зокрема, з питань подолання Чорнобильської катастрофи, й практики-дослідники, а саме: І. А. Бойко, В. В. Дурдинець, В. С. Заяць, Ю. Г. Кобринський, С. М. Кутєпова, А. М. Теклішин та ін.

Поряд з цим, враховуючи, що досі в Україні наслідки катастрофи на ЧАЕС не подолані, а також їх вплив на екологічну та національну безпеку, необхідність активізації наукових пошуків є очевидною та об'єктивно обумовленою, що й стало вирішальним при виборі теми даної наукової статті.

Як показало вивчення архівних матеріалів, що стосуються періоду ліквідації аварії на ЧАЕС її можна було б запобігти, якби представники тодішньої влади в СРСР не проявили злочинної безвідповідальності та своєчасно вжили заходи по її недопущенню. Зокрема, цікавою у зв'язку з цим є довідка одного із фахівців

Міненерго Української РСР про основні інженерно-технічні характеристики проекту та радіаційну безпеку Чорнобильської АЕС від 19 вересня 1971 року, в якій він зазначив, що питання добору, розстановки та навчання будівельно-монтажного та експлуатаційного персоналу цієї станції мають проводитись більш ретельно, ніж на звичайних енергетичних підприємствах, позаяк наслідки халатного чи протиправного відношення і дій цих осіб можуть привести до більш тяжких та небезпечних для оточуючих наслідків [2, с. 33].

Аналогічна інформація запобіжного характеру містилась і в доповідній записці управління Комітету державної безпеки (далі – КДБ) при Раді Міністрів УРСР по Київській області від 12 квітня 1973 року під грифом «таємно» партійному керівництву Київської області, у якій, зокрема, мова велась про те, що на будівництві ЧАЕС мають місце випадки порушення технічних норм [2, с. 35–36]. При цьому, в даному документі зазначалось, що про такі факти письмово проінформовано керівництво Чорнобильського райкому партії.

Такі ж записки з 1973 по 1986 р. р. постійно спрямовувались районній, обласній та республіканській владі УРСР, але на них або не реагували, або замовчували та не доповідали керівництву СРСР (більше 60 спеціальних повідомлень, інформативних листів та службових записок тощо) [2, с. 37–240]. Так, у березні 1986 року Прип'ятський міськвідділ КДБ письмово проінформував першого секретаря Прип'ятського міського партії про несприятливу ситуацію, яка склалась на III черзі ЧАЕС, а саме про те, що всупереч затвердженого проекту проведення робіт, на станції не виконується низка із них, що може привести до тяжких наслідків. Крім цього, у службовій інформації зазначалось, що мають місце необґрунтовані претензії, дрібні причіпки, різноманітні попередження та заборони, а також погрози санкціями військово-пожежною частиною (ВПЧ) № 2 щодо будівельників, що в цілому несприятливо відображалась на моральному кліматі та в результаті – на термінах будівельно-монтажних робіт і протипожежної безпеки III черги ЧАЕС [2, с. 240–241].

Знову ж таки, як і в попередні часи, реакції органів влади на дане повідомлення не було, що не могло не обумовити аналогічні негативні явища та злочинну безвідповідальність персоналу зазначеної станції у подальшому.

Показовими у цьому сенсі є службові перемовини між операторами ЧАЕС безпосередньо 26 квітня 1986 року, які не вжили необхідних та адекватних заходів по ліквідації проблем, що виникли на цьому об'єкті та в подальшому привели до аварії на станції [2, с. 242–257].

Така ж безвідповідальність та злочинна недбалість були проявлені й у ході ліквідації катастрофи на ЧАЕС у перші дні аварії, про що свідчать спогади ліквідаторів зазначеної катастрофи [3, с. 70–71].

Ось, що у квітні 1986 року вони побачили і відчули у м. Прип'ять, де дислокувалась зазначена станція, та які уроки винесли з аварії на ЧАЕС, зробивши при цьому головний висновок про те, що у квітні далекого 1986 року у їх житті сталась подія, яка вплинула на всі аспекти подальшої життєдіяльності, включаючи й стан здоров'я, душевного спокою та бажання жити попри все: у складі слухачів Київської вищої школи МВС СРСР ім. Ф. Е. Дзержинського (всього 283 особи) та керівництва даного навчального закладу (10 осіб) вони були залучені до ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС у перші її дні (26–29 квітня).

Звичайно, що ні тоді, ні сьогодні вони навіть і не думали, що доля їм «подарує» можливість зустріти 35 річницю від дня катастрофи. А тому через призму часу і тверезого, у зв'язку з цим, розсудку (мудрість приходить з роками – і це істина) хотілося б поглянути на цю жахливу подію з огляду тих уроків, які всі ми (ліквідатори, інші причетні до цього особи та в цілому жителі України) отримали у ході проведення відповідних заходів спрямованих на ліквідацію наслідків аварії на ЧАЕС.

У першу чергу, мова ведеться про безглузде зосередження на час аварії на забрудненій радіоактивними відходами території досить значної кількості військовослужбовців, правоохоронців та інших воєнізованих формувань (по підрахунках фахівців за період 1986–1988 р. р. до цієї операції було залучено більше 2 млн. зазначених осіб та вільнонайманих спеціалістів (лікарів, дозиметристів, водіїв, будівельників, т. ін.).

У той самий час, коли при подібній аварії на АЕС, наприклад у Японії, вже у 2000-х роках участь у її ліквідації приймали менше двох тисяч висококваліфікованих спеціалістів з питань приборкання атому.

Де ж тоді у 1986 році були такі ж підрозділи в СРСР, при тому, коли у всіх школах та інших навчальних закладах

обов'язковим було вивчення основ цивільної оборони та дій при радіоактивному забрудненні?

Крім цього, у всіх населених пунктах та багатоквартирних будинках були обладнанні спеціальні підвальні приміщення на випадок ядерної війни, а у виконкомах рад всіх рівнів працювали відповідні відділи, що опікувались питаннями цивільної оборони.

І що? Події у квітні 1986 року показали, що це – бутофорія, паперовий будиночок тощо, які зникли, як «роса на сонці».

Та, ба! Цього колишній владі було мало: і тоді вона проявила себе ще в одній цинічній іпостасі – кинула у вир аварії, як на амбразуру кулеметника, побільше людей (молодих, здорових, відповідальних тощо). Та й в цьому не було нічого нового: з часів створення так званої «більшовицької» держави і аж до її кончини люди для неї нічого не означали – вони були знаряддям для досягнення своїх «біснуватих» цілей.

І це перший урок Чорнобильської катастрофи, який, як лакмусовий папірець, проявив всю сутність радянської влади, яка так і не прийняла спеціального закону щодо соціального захисту від наслідків жакливої катастрофи у Чорнобилі у далекі 80-ті роки минулого століття.

Та, попри все, у цій історії був й інший урок, інша правда та інші наслідки, а саме: як у ході ліквідації аварії на ЧАЕС, так і в подальші роки зовсім по-іншому поводитись з людьми, тобто з нами – слухачами Київської школи МВС, наші командири, проявляючи при цьому протилежну від «великих» чиновників від влади поведінку щодо нас.

Таким на той час і, без сумніву, довіку були і будуть ті 10-ть керівників нашого вузу, які з перших і до останніх днів опікувались нами у Прип'яті. Саме там всі слухачі побачили і почули цих людей по-іншому: щирих, не зашорених «солдафонів», а рівних з нами по обов'язках і відповідальності в умовах трагедії, яка всіх нас зробила рідними і близькими.

У першу чергу, слід сказати добрі слова і висловити шану та низько вклонитись за цей «парадокс» тодішньої влади (доброту, гуманність, самовіддачу тощо) покійному нині полковнику внутрішньої служби Тищенко Петру Ісааковичу, який у стінах вузу вів себе, як Маргарет Тетчер (у кулуарах його боялись більшість слухачів за суворість і жорсткість), а у польових умовах (у Чорнобилі) – як рівний із рівних та й ще й як справжній побратим і надійний товариш, за спиною якого ми відчували себе захищеними, не дивлячись на всі негаразди побуту та служби, в

яких ми спільно провели трое діб та «заряджались» вбивчими радіоактивними променями.

Таку ж дивовижну зміну відношення до нас проявили й інші керівники Київської вищої школи МВС СРСР, які безпосередньо приймали участь у ліквідації аварії на ЧАЕС: полковники В. С. Білоусько, В. Г. Серета, В. С. Кальницький, майори С. А. Федченко, В. Г. Рудь, капітани В. В. Свистунов, В. С. Заяць, М. О. Поповичев та старшина міліції М. П. Уманець.

Можна сказати, що в умовах подолання наслідків катастрофи вони зробили те, що і ми – слухачі, але вдвічі більше, бо, попри вимоги Дисциплінарного статуту, вели себе по-людськи (на той час по-європейськи) та цивілізовано, будучи і нашими вчителями та наставниками і, одночасно, братами по «крові».

І це другий урок далекого 1986 року, який свідчить про те, що у будь-які владі є керівники від Бога, а є «Будьонові», «Жукови», т. ін., які йшли по трупах, щоб довести свою відданість політичному режиму та його садистським апологетам.

Особливу вдячність через призму років від часу катастрофи на ЧАЕС хочеться виразити нашим безпосереднім керівникам – на той час начальнику курсу майору міліції Федченко Сергію Андрійовичу та його заступнику, капітану міліції Зайцю Володимирі Степановичу, які й в подальші роки міцно зв'язали себе з випускниками ВУЗУ та довіку будуть членами нашої «чорнобильської сім'ї».

Звичайно, Чорнобиль дав усім нам, і усьому Українському народу, багато інших повчальних уроків.

Поряд з цим, заслуговує на увагу ще один із них – Україна вкотре врятувала Європу від реальної загрози знищення (що, власне, робила у всі віки), а тому сьогоднішні воєнні події на Сході нашої держави підтверджують очевидний історичний висновок – яка ж ми сильна та мужня нація, які ж у нас величні люди, готові у будь-яку мить вчинити подвиг, та який же у нас особливий Божий дух, що дає можливість долати перешкоди, біди і катастрофи – саме в цьому і є велич того, що 35 років тому довели у Чорнобилі ті із українців та інших національностей, які захистили світ від погібелі.

Виходячи з проведеного аналізу, слід констатувати, що забезпечення екологічної безпеки України в сучасних умовах є важливою проблемою державної екологічної безпеки, невід'ємною умовою забезпечення сталого економічного і соціального розвитку нашої держави [4, с. 7] та захищеності від потенційних і реальних

загроз з урахуванням тих історичних «уроків», що мали місце на Чорнобильській АЕС у далекому 1986 році.

Список використаних джерел

1. Кримінологія: підручник / В. С. Батиргарєєва, О. Г. Колб, О. Ю. Шостко та ін. ; за заг. ред. професора Б. М. Головіна. Харків: Право, 2020. 384 с.

2. Чорнобильське досє КГБ: від будівництва до аварії: збірник документів про катастрофу на Чорнобильській АЕС. Київ : Майстер книг, 2020. Т. 1. 687 с.

3. Чорнобиль: іспит на мужність: збірник спогадів та короткі біографії учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС – ветеранів академії, які першими вступили в боротьбу з наслідками планетарної катастрофи / упоряд. В. С. Заяць та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. 300 с.

4. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки : навч. та наук.-практ. посіб. Київ : Знання-Прес, 2002. 332 с.

Лішук Богдан Вікторович,

старший викладач кафедри тактичної підготовки навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ У РАЗІ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ

В умовах сьогодення наша держава прагне бути частиною європейської спільноти, зокрема і в сегменті використання найкращих практик реагування на виклики, пов'язані з небезпеками природного та техногенного характеру за сучасних умов організації управління у надзвичайних ситуаціях та налагодження взаємодії між державними інституціями у сфері цивільного захисту. Виникає необхідність постійного вдосконалення інноваційних методів, які використовуються щодо протидії надзвичайним ситуаціям та заради подальшого удосконалення єдиної державної системи цивільного захисту в Україні.

Виникнення надзвичайних ситуацій техногенного походження у різних регіонах України і зростання числа